

Сви наши језици

Учествујући у једном међународном округлом столу о језику и идентитету, отац Петар Улемек, игуман Ђурђевић Ступова и тадашњи настојатељ манастира Зочиште на КиМ, испричао је помало комичну, али веома поучну причу о судбини српског језика на КиМ. Наиме, након Косовског рата, већинско муслиманско становништво Ораховца изјаснило се јавно да су они Албанци, и да су одувек били Албанци. Једини проблем који су имали са тим својим изјашњавањем лежао је у баналној, техничкој чињеници да је веома мали број њих знао и говорио албански језик, а и они који га јесу знали, говорили су га рђаво и са обиљем грешака. Да се мора научити албански како би се с правом могло тврдити да си Албанац, није било сумње, али у међувремену се морало некако живети, морала су заседати општинска тела, морала су се састављати некаква службена документа, а вичних да то учине на књижевном/пословном албанском није било на располагању. Наравно, било је искључено да се тако нешто чини на *српском* језику, јер би то било крајње неукусно, а имало би и непријатне импликације на „неалбанску“ прошлост града и његових становника. Стога је постигнут званични консензус да се, док се проблем албанског језика не санира, у званичној употреби користи домаћи *раовачки језик*, који име позајмљује од албанског назива града (*Rahoveci*), а у свему осталом представља локални српски говор.

Док свако има људско и грађанско право да се сматра ким хоће, постоје ствари које представљају историјску баштину и темељ самог историјског идентитета једног народа, и њихово отуђивање представља непосредан удар на постојање самог тог народа.

Ова кратка прича јасно осветљава феномен „новокомпонованих језиковности“ на територији бивше СФРЈ, заснованих на српским/хрватским језичким нормама, углавном уз међусобно преплитање, контаминирање дијалектизмима, и још читав низ историографских фалсификата и културно-политичког насиља. И док је прича о „раовачком језику“ смешна због своје скучене историјске позорнице, по којој више подсећа на неку драму Душка Ковачевића него на политичку стварност, потпуно идентичан образац попримио је застрашујуће размере у БиХ, а од скора и у Црној Гори. Званични политички дискурс у БиХ укључује „три службена језика“ ове земље – српски, хрватски и *босански*. Срби и Хрвати, који су услед политичке изнудице били приморани

да се сагласе са овом језичком уравниловком и крађом дела сопствене језичке традиције, имали су само толико снаге да не признају легитимност *азиву*

Н

тог језика, називајући га *бошњачким*

. То, међутим, ни на који начин не чини босанску свакодневицу ништа мање језички шизофреничком, будући да се *сваки службени документ*

мора званично превести на „сва три језика“, при чему се у службеним институцијама често отварају препирке да ли је то урађено исправно. Будући да норму и стандарде босанског/бошњачког језика познаје само група људи која га је измислила, неодумице и спорови су стални и отежавају ионако преоптерећен политички живот државе.

Па ипак, црногорска политичка елита, „стојећи на леђима џинова“, отишла је кудикамо најдаље у измишљању језика – увели су *своје писмо и правопис*. Без превише изненађења, у духу „регионалних трендова“, за писмо је одабрана хрватска гајевица уз пар додатних дијакритика, а правопис је додатно кроатизован. Специфичност пројекта црногорског језика лежи, међутим, у томе што су, за разлику од Босне која је ипак суштински мултиетничка земља, црногорске власти имале апсолутну контролу над јавним и културним простором своје земље, што је за последицу имало да се за „црногорски језик“ изјаснио солидан проценат грађана *и пре него што је званично проглашен*

, а данас је он по „званичним резултатима“

[пописа становништва у Црној Гори](#)

скоро сустигао српски језик, чија је Црна Гора до пре неколико деценија била колевка.

Заборав заједничке српске и хрватске језичке традиције

Механизам заснивања ових „језиковности“ више је него јасан, и о њему све говори пример новопечених „Албанаца“ из Ораховца. Бити Србин и говорити српским језиком није „у тренду“, то је проказано, ружно и непријатно. Боље је бити *било шта друго*, него Србин, и стога треба што пре прекинути сваку везу са српским народом, језиком и традицијом, како би се очистило од тог непријатног жига. То је начин на који велики број наших дојучерашњих сународника гледа на нас, и то је реалан национални проблем са којим се наша јавност још није адекватно суочила.

Урушавање језичко-културног простора које су стварали највећи књижевници и

научници наше историје, међутим, представља кудикамо већу штету од губитка територије и уништења државе.

Међутим, док свако има људско и грађанско право да се сматра ким хоће, постоје ствари које представљају историјску баштину и темељ самог историјског идентитета једног народа, и њихово отуђивање представља непосредан удар на постојање самог тог народа. Управо то је случај са српским језиком и ћириличним писмом. Када су се српски и хрватски језикословци окупили у Бечу да оснују нову језичку традицију *српског или хрватског језика*

, они су се одрекли једног дела дотадашње традиције (славјаносербске, односно кајкавске, чакавске и сл.), и обавезали да ће се језички идентитет даље темељити на заједничким основама. Тај договор за многе савремене српске и хрватске лингвисте представља непријатну епизоду коју би најрадије заборавили. Али баш том својом заборавношћу они отварају врата „бошњачким“ и црногорским фалсификатима, који су од један од најугледнијих и најпродуктивнијих књижевних језика Европе у XX веку учинили општи предмет поруге и исмевања.

Зашто хрватска страна ћути о овом питању, није јасно. Може се само претпоставити – или се домети њихове лингвистике исцрпљују на локалном разграничавању са комшијама Србима у сопственој земљи, или сматрају да утемељење „бошњачког“, односно, „црногорског“ језика ваљда штети само Србима, али не и њима. Могуће је да у налету неке националистичке страсти сматрају да стварање „бошњачког“ и „црногорског језика“ у ствари, на дуге стазе, води проширењу домена самосталног хрватског језика, што би одговарало и неким тенденцијама које су присутне код њих већ више година, и којих никако не могу да се отарасе. Чињеница, хтели они са њом да се суоче или не, јесте да је ово неозбиљно играње језиком вишеструко деградирало и статус језика којим њихови интелектуалци и књижевници пишу и говоре.

Још један у низу националних пораза

А шта тек рећи за српску јавност? Однос домаћих државних органа, факултета и научних института према сопственом језику и писму је, најблаже речено, скандалозан. Док наше научне институције нису чак у стању да освесте чињеницу да се њихов језик и писмо застрашујућом брзином губе са страница њихових властитих научних радова и уџбеника, државни органи односе се према поменутиим језичким фалсификатима крајње равнодушно, као да је у питању неки маргиналан идеолошки спор неких тамо Тутсија и Хутуа. Србија је, не трепнувши, признала право бошњачкој националној мањини на „босански језик“, угроживши на тај начин, не само интегритет сопственог културног

простора (што отвара нимало пријатна питања нових аутономија и сецесија), а када су идентичан захтев поднели и домаћи Црногорци, ово њихово право потврдио је и сам Председник Републике. Ово не би никога требало да изненади, с обзиром на чињеницу да су у стандардизацији црногорске граматике учествовали професори са српских универзитета.

Када се једна држава на овако непосредан начин одрекне властитог језичког идентитета, онда је сасвим природно да ће резултате последњег пописа становништва у Црној Гори дочекати са одушевљењем. [Не улазећи сад у више него занимљиву расправу](#) о валидности резултата пописа (јер украдених 5-6% говорника српског језика у овом случају не чини битну разлику), највећи број наших медија није скривао одушевљење чињеницом да у Црној Гори „још увек неко говори српски“. Као да су говорили: „Видите, ми нисмо ни простом мрднули да заштитимо српски језик у Црној Гори и чак смо помогли да се црногорски имплементира у Србији, а ето – српски језик још увек опстаје!“ И са том лажном радошћу, прикрива се чињеница коју је кристално јасно сумирао

[Чедомир Антић](#)

: „Српски више не говори ни двотрећинска, ни апсолутна већина становника Црне Горе. Црногорски језик постао је говорни језик двоструко већем броју грађана него пре осам година.“

Два темељна блока српске културне јавности су, једноставно, превише заузета сопственим међусобним разграничавањем да би имали времена да се баве тако апстрактним питањем као што је опстанак језика

Када се ствари погледају на овакав начин, без ружичастих наочара наших културних делатника, који се радују „како је добро воће родило, с обзиром на то да ништа нису окопавали“, резултат пописа становништва у Црној Гори представља највећи шамар српском народу од самог референдума о независности те државе. Јер, Србија и Црна Гора живе су правно одвојене већи део своје савремене историје, па то ипак није нарушило ни њихово јединство, ни заједнички идентитет. Урушавање језичко-културног простора које су стварали највећи књижевници и научници наше историје, међутим, представља кудикамо већу штету од губитка територије и уништења државе. Затирање језика и културе води страшнијој судбини од демографског нестанка.

Заборав културне баштине као пречица у националну и историјску пропаст

Наша јавност је показала да је више него свесна какве последице може имати крађа културе, када је једногласно устала у одбрану четири манастира на КиМ, које су косовски Албанци и њихови покровитељи у Унеску покушали да прекрсте у „косовску културну баштину“. Они су тада показали да им је потпуно јасно колико катастрофалне последице по један народ може имати оваква врста крађе културе. А шта је са језиком? Је ли могуће да је крађа *целог језика* мање битна од крађе четири манастира? Је ли то Србија изгубила осећај за своје интересе ван територије КиМ? Или је чин крађе језика толико бахат и бескрупулозан, да нико не зна како на њега да реагује?

Није на одмет подсетити се да Македонци до дана данашњег не могу да постану пуноправан члан међународне заједнице због тога што су Грци проценили да се ова млада нација бави крађом грчке националне, културне и историјске баштине. Грци су показали да, осим одлучности и категоричности, и није потребно много да би се заштитили државни интереси. Али, загледати се у Грчку је можда непримерено – у Грчкој се језик, писмо и национална баштина негују и поштују на начин, о коме Србија може само да сања. И ту не треба мислити на индустрију сувенира и тупаво „брендирање земље“, што је једино о чему наши културни делатници, приучени „маркетинг менаџери“ и „пи-аровци“ знају да прозборе по коју. Србија је дигла руке од сопственог језика и културе и резултат пописа у Црног Гори сведочи о томе. И управо због тога он заслужује кудикамо више пажње, и кудикамо више забринутости, него што му је наша јавност посветила. Или је ипак мало системске бриге за језичко наслеђе превелико очекивање од друштвеног спектра, чија једна половина говори и пише „*srpski*“ а

друга

„*Србским*

“ језиком. Два темељна блока српске културне јавности су, једноставно, превише заузета сопственим међусобним разграничавањем да би имали времена да се баве тако апстрактним питањем као што је опстанак језика. „

Srpski jezik

“ и „

Србски

језик

“ нису ништа бољи од „раовачког“ – они представљају споменике тупавом и конфликтном нарцисизму партикуларне групе, који нема другу сврху него да препертуира постојећи сукоб. И нема везе што су сви ови „језици“ потпуно идентични, њихово самоутемељење не доприноси општем, заједничком језику као целини, већ га разграђује и уништава.

Словенски договор Срба и Хрвата оставио је отвореним превише питања, али је успео у оном што му је био примарни циљ – он је од културног простора који је располагао само са импресивном усменом народном традицијом направио један европски и светски

Пише: Никола Танасић
петак, 15 јул 2011 15:49

књижевни језик. Разарање и унижавање овог договора прети да уништи све оно што је за претходних 150 година створено. Колико је Хрвате за то брига, питање је за њихову културну и језичку јавност. Ми, међутим, ако заборавимо да је међународно признање нашег језика, писма и књижевне баштине претходило бар пола века међународном признању наше државе, нећемо бити спремни ни способни да у будућности спасемо ни државу, ни баштину. При томе не треба заборавити да ће нам с муком стечена државност бити од слабе вајде, ако нас у нашој држави (и државама у којима живимо) у културном смислу остане мање, него што нас је било у Турском или Аустријском царству.